

Årsplan 2020/2021

9. klasse

Fagnavn

Musikk

Lærer

Ann-Helen Jenssen

Uketimer/periodeuker

1 uketime musikk

1 uketime kor

Kompetansemål

- Delta i oppvarming og øvelser for tonedanning og klang.
- Delta i felles sang med sanger fra alle sjangre og kulturer.
- Delta i samspillgrupper med sang og instrumenter.
- Orienter seg i partitur med både g- og f-nøkkel.
- Delta i fremføring av musikk og dans fra ulike kulturer, sjangre og historiske epoker.
- Kjenne eksempler på de mest brukte musikkformer fra barokken til i dag.
- Ha kjennskap til noen sentrale komponister og typiske kjennetegn for deres musikk.

Faglig innhold

- Populærmusikk, for eksempel sanger fra musikaler.
- Klasseband.
- Musikkhistorie fra middelalder til 2000-tallet.
- Afrikansk sang og dans i tilknytning til kulturgeografi.
- Repetisjon av musikkteori: Intervallene kvart, kvint og oktav, notesystemet i g- og f-nøkkel, noteverdier, dur og moll.

Metode

Lytting, komponering, synging, samspill og dans med klassen som helhet. Øving på synging og spilling i mindre grupper der det er mulig og aktuelt. Skriftlig besvarelse tilknyttet arbeide med intervallene, notesystemet, noteverdier, dur og moll. Gruppearbeid og fremlegg om musikkhistorie.

Vurdering

- Å vise interesse for oppgaver som blir gitt, og å ta initiativ til å utfordre seg selv til å uttrykke seg musikalsk på ulike måter, vektlegges mer enn ferdigheter som sangstemme, gehør og rytmisk sans.
- Evne til samarbeid, lytting, konsentrasjon og samspill.
- Skriftlige innleveringer tilknyttet arbeide med musikkteori.
- Innsats under gruppearbeid og fremlegg.

Fagnavn

Mat og helse

Lærer

Steinar Hoff Leirvik

Uketimer/periodeuker

2/0

Kompetansemål

- bruke sansene til å vurdere kvaliteten på matvarer
- kunne nyttiggjøre seg matressurser i nærområdet. (bær, frukt, planter og spiselige saker fra fjæresonen)
- presentere å drøfte grunnprinsipper i økologisk og konvensjonell matvareproduksjon
- vurdere matvarer ut fra etiske og bærekraftige kriterier, inkludert dyrevelferd
- utforske klimaavtrykket til utvalgte matvarer og gjøre rede for hvordan matvalg og matforbruk kan påvirke klima og miljø
- drøfte og vurdere kostholdsinformasjon i markedsføring og media
- gi eksempler på sammenhenger mellom matvaner og helse; diskutere næringsrelaterte sykdommer
- gjøre rede for næringsstoffer i sentrale matvarer

Fra jord til bord

- Arbeid i skolehage og/eller på gård
- Kretsløpsjordbruk og vekseljordbruk
- Konvensjonelt jordbruk og økologisk/biologisk-dynamisk jordbruk
- Ulike typer kompost, jord, jordforbedring og gjødsel
- Matmerking, tilsetningsstoffer, konservering
- Kretsløpet fra jord til bord og til jord igjen Mat og kultur
- Matvarenes opprinnelse; tilgang på råvarer i historisk lys
- Overskuddsmat, kasting av mat og skjevfordeling av ressursene
- Forbrukermakt • Utslipp og avfall fra matproduksjon
- Kjennetegn på bærekraftig matproduksjon

Mat og livsstil

- Skolekjøkkenopplæring; mat med fisk, kjøtt, korn, melkeprodukter og grønnsaker
- Bruke og tilpasse oppskrifter fra ulike kilder
- Sammenhenger mellom mat og helse
- Matens bestanddeler, fordøyelse, helse og kosthold
- Kjennetegn på sunn og bærekraftig livsstil, med tanke på helse og miljø

Faglig innhold

Historisk tilbakeblikk på menneskenes ernæring behandles, fra steinalder med nomadisk liv til fast bosetting og dyrking frem til den industrielle tidsalder.

Sukker, stivelse, eggehvite, fett og cellulose undersøkes. Videre kan elevene undersøke hvilke næringsstoffer som finnes i ulike matvarer, og hvilke sykdommer som kan utvikle seg ved manglende kjennskap til sammenhengen mellom mat og helse.

Ved å lese innholdsfortegnelser blir elevene kjent med matens tilsetningsstoffer og kan diskutere hvorfor de ulike stoffene tilsettes. Elevene skal også bli kjent med hvordan matvarer merkes i Norge. Ulike markedsføringsmetoder undersøkes og reklamens virkemidler drøftes. Hvilken betydning kan kritisk og bevisst forbrukermakt ha?

Temaet globalisering av matvarehandelen tas videre. Elevene undersøker og diskuterer overforbruk og skjevfordeling av matressursene. Konsekvenser av livsstil, matvaner og forbruk tematiseres. Avfallshåndtering og utslipp, fornybare energikilder, klimavennlig jordbruk og bærekraft kan undersøkes. Og på individnivå: Hva er en sunn og miljøvennlig livsstil? Målet for en kunnskapsbasert diskusjon skal ikke ende med et absolutt svar, men være med på å åpne for selvstendige og bevisste valg for god helse. Praktisere grunnleggende matlaging. Kartlegge matressurser i nærområdet

Metode

De tilbereder sunne, allsidige retter, dekker bord og rydder og vasker etter seg. Det er naturlig å diskutere ulike kosthold og hva som kjennetegner et variert og sunt kosthold. Elevene skal kartlegge nærområdet for matressurser. Elevene skal øve seg i å bedømme både matvarers kvalitet og matmengder. De skal finne og følge, og eventuelt videreutvikle, oppskrifter og sette sammen velbalanserte og smakfulle måltider

Industrialisering og teknologiutvikling, blant annet i jordbruk og matproduksjon, er temaer i historiefaget. I den forbindelse kan forskjeller mellom økologisk/biologisk-dynamisk og konvensjonelt landbruk tas opp. Her vil det å argumentere for ulike syn på en saklig måte bli vektlagt. Skolehage benyttes som en utforskende arena for kompostering og økologisk jordbruk.

I tilknytning til temaer i biologi- og kjemifagene kan en grundig gjennomgang av matens bestanddeler åpne for en saklig tilnærming til diskusjoner om kosthold, sunnhet og matvareproduksjon.

Vurdering

Sluttvurderingen bygger på i hvilken grad eleven behersker matlaging og kan sette dette i sammenheng med kunnskap om næringsstoffer, matproduksjon, kosthold og helse i tillegg til etikk og bærekraft. Denne forståelse vil bli vurdert ut ifra muntlig og skriftlig innsats i timene, samt tester i ulike emner av faget.

Fagnavn

Spansk

Lærer

Begoña Blaquez Gea

Uketimer/periodeuker

2 timer per uke

Kompetansemål

- Beskrive og vurdere eget arbeid med å lære språket
- Undersøke likheter og ulikheter mellom morsmålet, engelsk og spansk og bruke dette i egen språklæring
- Ta i bruk reglene for rettskrivning i spansk
- Bruke grunnleggende språklige strukturer og regler
- Snakke og lese med forståelig uttale
- Presentere muntlig ulike temaer
- Uttrykke egne meninger og følelser
- Lese og samtale om noen dikt og prosatekster av sentrale forfattere i Spania
- Ha individuelle roller i sketsjer og skuespill på spansk

Faglig innhold**Språk og kommunikasjon**

- Saktekster fra ulike kilder
- Biografier, muntlig og skriftlig
- Bearbeiding av temaer fra litteratur, kultur og samfunnsliv
- Prosess-skriving: uttrykke tanker og meninger
- Strategier i språklæringen
- Kontrastive elementer norsk - målspråket
- Grammatiske strukturer knyttet til muntlig og skriftlig tekst, eksempelvis setningsstrukturer med leddsetninger på fremmedspråket og norsk, aktiv- og passivsetninger, relative pronomen, videre om adverb

Språk og kultur

- Dikt og sangtekster fra målspråksområdene
- Dramatisering
- Tekster fra eldre litteratur
- Samtidslitteratur for ungdom
- Trekk fra målspråksområdenes historie: industrialisering, eventuelt kolonisering/urfolk, dagens næringsliv

Metode

- Språkøvelser, sanger, vers, dikt, dialoger
- Dramatisering
- Skriftlig øvelse
- Muntlige aktiviteter felles og i mindre grupper
- Diverse spill
- Dialoger fra dagliglivet
- Elevene lager egne arbeidsbøker
- Bruk av skolens pc-er for å gjøre nettoppgaver

Vurdering

Elevene vurderes ut fra muntlig og skriftlige aktivitet og deltakelse i undervisningen, innleveringer, samt arbeidet i arbeidsboka.

Fagnavn

Samfunnskunnskap

Lærer

Ann-Helen Jenssen

Uketimer/periodeuker

1 uketime

Kompetansemål

- Redegjøre for aktuelle samfunnsspørsmål, skille mellom meninger og fakta, formulere argumenter og drøfte spørsmål
- Gjennom diskusjon og debatt kunne tilegne seg kunnskaper og ferdigheter i det å lede et møte, sette opp en sakliste, skrive referat og være ordstyrer
- Redegjøre for grunntrekk av likestillingens historie i de siste 100 år og kjenne til forskjeller i yrkesvalg i forhold til kjønn
- Drøfte demokratiet som styreform, redegjøre for politiske partier og hovedinnholdet i begrepet maktfordeling
- Kjenne til begrepet “den fjerde statsmakt”, medienes metoder og rolle; og kunne øve seg i kildekritikk
- Kjenne begrunnelser for hvorfor vi betaler skatt
- Drøfte forholdet mellom lovgivning og kriminalitet
- Vite noe om de viktigste internasjonale organisasjoner der Norge er medlem
- Kjenne grunnleggende menneskerettigheter, deres opprinnelse og verdien av at de blir respektert
- Vite noe om samenes og andre etniske minoriteters villkår i dagens samfunn

Faglig innhold

- Aktuelle samfunnsspørsmål knyttet til vårt nyhetsbilde, innunder her klimakrisen
- Møteledelse og debatt i forbindelse med både fagtimer og klassens time
- Likestillingens historie
- Demokrati som styreform, og grunnleggende prinsipper for hvordan vårt samfunn styres
- Medienes rolle i dagens samfunn, nettvett og kildekritikk
- Skatt
- Ulike typer kriminalitet og konsekvenser av det
- FN og NATO
- Menneskerettigheter
- Samer og nasjonale minoriteter i Norge. Historikk og dagens situasjon

Metode

- Individuelt skriftlig arbeide og innleveringer, både besvarelser på diverse oppgaver underveis, og gjennom tverrfaglig arbeid med norsk i form av fagartikkel og debattartikkel
- Diskusjoner, samtaler og drøfting, både klassen som helhet og i mindre grupper
- Presentasjoner og framlegg, både individuelt og som del av et gruppearbeid

Vurdering

- Skriftlig arbeide; at man leverer de besvarelser man skal i tide, og at disse besvarelsene viser at man har satt seg inn i oppgaven på en reflektert måte

- Deltagelse i diskusjoner, samtaler og drøfting. At man viser at man klarer skille mellom meninger og fakta, og underveis i løpet av året blir bedre på å formulere saklige argumenter og til å drøfte ulike spørsmål
- Deltagelse, konsentrasjon og evne til samarbeid under gruppearbeid
- Tydelighet under fremlegg og presentasjoner. At man viser at man vet hva man snakker om, og klarer å formidle dette på en interessant måte

Fagnavn

Kroppsøving

Lærer

Ann-Helen Jenssen

Uketimer/periodeuker

2 uketimer

Kompetansemål

- Kunne delta i et større utvalg idretter
- Kjenne til teknikk, taktikk og treningsprinsipper i et utvalg individuelle – og lagidretter
- Planlegge, gjennomføre og vurdere egentrening av ulike slag, også ved hjelp av digitale hjelpemidler
- Orienter seg ved hjelp av kart og kompass i varierte terrengtyper
- Planlegge og lede idretts- og danseaktiviteter
- Beherske danser av ulike slag og vise evne til å være skapende i utførelsen
- Redegjøre for samfunnsdebatten om sammenheng mellom fysisk aktivitet, livsstil og helse, samt farene ved ulike former for doping

Faglig innhold

- Ballspill og andre idretter
- Styrketrening med egenvekt, fokus på kjernemuskulatur
- Kondisjonstrening
- Felles sykkelstur, skitur og tur til Leangen ishall for å gå på skøyter
- Oppgave i å planlegge, gjennomføre og vurdere selvvalgt egentrening. Fortelle om dette for klassen i etterkant
- Orientering i nærområdet, bruk Wings orienteringskart 1:10000
- Planlegge og lede en felles idretts- eller danseaktivitet for resten av klassen
- Vals, polka og reinlender
- Afrikansk dans (tverrfaglig med musikk)
- Gruppearbeid og framlegg om kropp, helse og livsstil (tverrfaglig med mat og helse)

Metode

- Lærer- og elevstyrt undervisning, både inne og ute
- Skriftlige besvarelser og muntlige presentasjoner under arbeidet med selvvalgt egentrening og gruppearbeidet om kropp, helse og livsstil

Vurdering

- Evne til å vise interesse for, og positiv innstilling til oppgaver som blir gitt, og til å utfordre og utvikle egen fysiske kapasitet
- Evne til fair play, og til å vise forståelse for, og ta hensyn til taktikk, teknikk, treningsprinsipper og regler for ulike individuelle- og lagidretter
- Skriftlige besvarelser og muntlige presentasjoner
- Evne til konsentrasjon og samarbeid under gruppearbeid

Fagnavn

Historie

Lærer

Ann-Helen Jenssen

Uketimer/periodeuker

3 uker den industrielle revolusjon

3 uker norgeshistorie (unionstid)

Kompetansemål

- Reflektere over historiske hendelser og over hvordan samfunnet kunne ha vært annerledes dersom disse hendelsene hadde utviklet seg på en annen måte
- Beskrive hovedlinjer i utviklingen fra det førindustrielle samfunn til innføringen av maskiner
- Gjøre rede for virkemåte og samfunnsmessige konsekvenser av utvalgte teknologiske oppfinnelser fra dampmaskiner til digital teknologi, og presentere en teknologisk nyvinning gjennom tekst og bilder
- Kjenne hovedtrekkene i utviklingen av kolonisering og slavehandel, og kunne gjøre rede for konsekvenser for urbefolkningen i Amerika og for enkeltmennesker og samfunn i Afrika
- Reflektere over utviklingen av verdenshandelen og dens konsekvenser i et globalt perspektiv
- Kjenne til de viktigste hendelsene i Norges historie fra begynnelsen av unionstiden til 1814

Faglig innhold

- Tidlig industri; Fra håndverk til fabrikkproduksjon, befolkningsvekst og endringer i jordbruket
- Fabrikker, byer, bo- og arbeidsforhold
- Endringer i tekstilindustrien
- Beskrivelser og konsekvenser av oppfinnelser som flyveskyttelen, de første spinnemaskiner og dampmaskinen
- Dampskip og jernbanen. Utvikling og konsekvenser
- Industrialisering i Norge
- Koloniseringens historie, med Englands særstilling
- Trekkanthandelen og utvikling av slaveriet
- Verdenshandelens oppsving med nye varer som kaffe, te, kakao, sukker, tobakk og bomull, og dens innvirkning på livsvanene
- Norges historie fra eneveldet i 1660 til grunnloven stiftes i 1814

Metode

- Felles undervisning og skriftlig, muntlig og kunstnerisk bearbeidelse av fortellerstoff
- Arbeide i periodebok; skrive tekster, bl.a. ut fra egne stikkord til det som er blitt fortalt, tegne oppfinnelser og portretter av sentrale mennesker
- Kulltegning
- Maling
- Sang og resitering
- Små gruppeoppgaver og presentasjoner underveis, som del av bearbeidelsen av fagstoffet
- Muntlig fremføring om oppfinnelser som har forandret verden (i engelsk)
- Tur til veveriet her på Rotvoll

Vurdering

- Periodeboken; at den er fullstendig og reflekterer forståelse for det vi har gjennomgått
- Muntlig deltagelse og konsentrasjon i timene
- Prøve i norges historie

Fagnavn

Engelsk

Lærer

Ann-Rita Golis

Uketimer/periodeuker

3

Kompetansemål

- Vise initiativ og ansvar i møte med faglige utfordringer
- bruke ordbøker og andre kilder i et selvstendig arbeid for å utvide ordforråd og øke språkbeherskelsen
- ta i bruk reglene for rettskriving i språket og bruke grunnleggende språklige strukturer
- forstå og gjengi hovedinnholdet i autentiske og bearbejdede tekster i ulike sjangre, både muntlig og skriftlig
- kjenne til og kunne samtale om viktige sider ved kultur og historie i målområdet
- snakke og lese med forståelig uttale
- uttrykke egne meninger og tanker, muntlig og skriftlig
- samarbeide konstruktivt med andre i skriftlige og muntlige oppgaver
- lese og samtale om noen dikt og prosatekster av sentrale forfattere
- beherske å skrive tekster i ulike sjangre

Faglig innhold

Lyrikk: Elisabeth Barret Browning; "The cry of the children"- Robert Louis Stevenson "From a railway carriage". Alfred Noyes; "From a railway carriage"- Alfred Lord Tennyson, "The death of king Arthur"- Negro spirituals og Christmas Carols

Sakprosa: "Children in the mines" -barne arbeid under den industrielle revolusjon og i vår tid. "Ships of the sky"- Fra Luftskip og zeppelin til dagens flytyper.

Engelsk historie: Vikingens ankomst til Scotland/Lindisfarne, Henry den åttende og Elisabeth den første. Scotts dagbok; "Race to the north pole", høytidsdager og populære feiringer.

Romaner og noveller: Somerseth Maugham; "The ant and the grasshopper" og "Salvatore" Louis Sachar; "Holes og John Boyne; "The boy in the striped pyjamas",

Grammatikk og språklære: Alle ordklasser, genitiv, tider av verbet, tekstopbygging og syntaks/setningslære, synonymer og antonymer, sammensatte ord og terminologi. Skrive tekster i flere sjangre. Tolkning av skjønnlitteratur.

Muntlige fremføringer: Oppfinnelser som har forandret verden, resitasjon.

Metode

Tekstarbeid med stille og høytlesing, pararbeid/gruppearbeid, individuelt skrivarbeid og innlevering i Word dokument, samtale og diskusjon, dramatiseringer, lage grammatikkbok og arbeidsbok i litteratur og kulturkunnskap

Vurdering

Innleverte tekster for hånd og på data, skriftlige prøver, muntlige fremføringer, deltakelse i det muntlige arbeidet i klassen, arbeidsbok, selvstendighet i arbeidsprosessen

Fagnavn

Biologi

Lærer

Begoña Blanquez Gea

Uketimer/periodeuker

3 periodeuker

Kompetansemål

- Kjenne til oppbyggingen av muskel og skjelettsystemet
- Kjenne til grunnlaget for hørselssans og synssans

Faglig innhold

I 9. klasse følges anatomen opp med hovedvekt på muskel- og skjelettsystemet, samt sansefunksjoner. Å tegne eller modellere ulike knokler og/eller hodeskallen fordyper kunnskapen om kroppens rikdom av former. Sanseorganenes kompleksitet og sentrale betydning for livsutfoldelse drøftes.

Metode

Elevene lager arbeidsbøker med illustrasjoner og tekst. Muntlig repetisjon av fagstoffet.

Vurdering

Elevenes muntlige deltagelse under repetisjon og samtaler i timene. Arbeidsbokens innhold. Perioden avsluttes med en prøve.

Fagnavn

Geografi

Lærer

Ann-Helen Jenssen

Uketimer/periodeuker

3 periodeuker

Kompetansemål

- Kjenne i grove trekk det biologiske og etnografiske stoff som naturlig knyttes til beskrivelsen av andre verdensdeler
- Kjenne til noen av verdens urfolk og kulturer som har utviklet seg ut fra karakteristiske naturforhold
- Ha kunnskap om betydningsfulle naturressurser og deres fordeling, utnyttelse og deres betydning for verdenshandelen
- Forklare forskjellen på ulike typer kart, som fysisk, politisk, økonomisk m.m
- Knytte geografisk kunnskap sammen med innhold fra andre fag som samfunnskunnskap, historie og naturfag

Faglig innhold

- Amerikas og Afrikas geografi og etnografi, kontinentene og deres natur beskrives, men også urbefolkningene og deres kultur (repetisjon og utdyping fra deler av fjorårets geografi- og religionsperiode, nå mer knyttet opp mot emnet kolonisering, bl.a.)
- Overgangen til moderne tid. Europeernes kolonisering med skyggesider som trekanthandelen (tas også opp i historie-undervisningen, men videreføres her)
- Globaliseringen av varehandelen, bakgrunnen for vår tids økonomi og problemer. Matproduksjon, naturlige rikdommer, industrialisering, transport, rike og fattige land (også videreføring og utdyping av det som tas opp i historieundervisningen, nå mer dagens situasjon også)
- Ulike typer kart

Metode

- Felles undervisning og skriftlig, muntlig og kunstnerisk bearbeidelse av fortellerstoffet
- Små gruppeoppgaver og presentasjoner underveis, som del av bearbeidelsen av fagstoffet

Vurdering

Periodeboken; at den er fullstendig og reflekterer forståelse for det vi har gjennomgått. Muntlig deltagelse og konsentrasjon i timene

Fagnavn

Religion

Lærer

Ann-Helen Jenssen

Uketimer/periodeuker

4 periodeuker

Kompetansemål

- Gjøre rede for viktige hendelser i kristendommens historie fra reformasjonen til vår tid, nasjonalt og internasjonalt
- Kjenne til sentrale trekk ved forskjellige frikirkesamfunn og nyreligiøse bevegelser
- Kjenne til og samtale om det karakteristiske og mangfoldige i jødedom, islam, hinduisme og buddhisme på grunnlag av sentrale skrifter, ritualer og tradisjoner

Faglig innhold

- Kristendommens historie, med vekt på tiden fra reformasjonen til vår tid. Martin Luther. Motbevegelser. Bakgrunnen for at den norske kirke er et evangelisk-luthersk kirkesamfunn.
- Frikirkesamfunn og nyreligiøse bevegelser, eksempelvis pinsemenigheten, og okkultinspirerte retninger og nyhedendom
- Jødedom, islam, hinduisme og buddhisme. Videreføring og utdyping fra fjorårets prosjekt, nå med mer vekt på sentrale skrifter, ritualer og tradisjoner

Metode

- Felles undervisning og skriftlig, muntlig og kunstnerisk bearbeidelse av fagstoffet
- Gruppearbeid og fremlegg om frikirkesamfunn og nyreligiøse bevegelser
- Besøke et hellig hus, eksempelvis Sri Tiller-Ganesha-tempelet på Tiller

Vurdering

- Periodeboken; at den er fullstendig og reflekterer forståelse for det vi har gjennomgått
- Muntlig deltagelse og konsentrasjon i timene
- Tydelighet under fremlegg. At man viser at man vet hva man snakker om, og klarer formidle dette på en interessant måte

Fagnavn

Norsk

Lærer

Ann-Helen Jenssen

Uketimer/periodeuker

3 uketimer

3 periodeuker språkhistorie

4 periodeuker skuespill

Kompetansemål**Muntlig:**

- Lese flytende, og med forståelse, de fleste teksttyper på moderne bokmål og nynorsk
- Fremføre flere sentrale dikt fra det nasjonale gjennombrudd til gryende realisme utenat eller som innøvet klasseresitasjon
- Referere fra tekster som er lest
- Uttrykke egne meninger i diskusjoner og på en saklig måte kunne gjengi andres argumentasjon
- Delta i samtaler om sentrale litterære og kunstneriske verk
- Gjennomføre enkle foredrag, presentasjoner, tolkende opplesning, rollespill og dramatisering, og øve opp mottagerbevissthet

Skriftlig:

- Skrive hovedspråket ortografisk og grammatikalsk korrekt og kunne benytte kunnskaper om de viktigste stilistiske virkemidler - på en måte som står i forhold til emne, sjanger og mottaker
- Kunne uttrykke seg på sidemålet, vise god kunnskap om grammatikk og rettskrivning og kunne bruke det i egne arbeider
- Lese og skrive tekster i ulike sjangre, skjønnlitterært og sakpreget, på bokmål og nynorsk
- Lese stille og med god forståelse eldre, norsk riksmål, eldre nynorsk, moderne dansk og svensk
- Formidle en personlig tolkning og egne leseopplevelser av ulike skjønnlitterære tekster, teaterstykker eller filmer, med innholdsreferat, sjangerbedømmelse, stil- og personkarakteristikk og forfatterens plan eller mening med teksten/verket
- Bruke tekstbehandlingsverktøy til arkivering og systematisering av eget arbeid samtidig som håndskriften vedlikeholdes og videreutvikles
- Bruke tekster hentet fra bibliotek, internett og massemedier på en kritisk måte
- Trekke ut det essensielle fra en tekst
- Skildre konkrete, følelser, natur og personer gjennom ulike sanseintrykk

Språk i sammenheng:

- Bearbeide litteraturstoffet i en arbeidsbok eller på annen relevant måte
- Forklare ved hjelp av begreper fra grammatikk og tekstkunnskap hvordan tekster er bygget opp

Kultur og dannelses:

- Gi eksempler på forholdet mellom liv og diktning hos en del sentrale norske forfattere
- Ha kjennskap til det særegne ved norsk språkutvikling etter 1814, og forklare hvorfor vi har to skriftspråk i Norge

Faglig innhold

- Episke, lyriske og dramatiske tekster, både på bokmål, nynorsk, svensk og dansk. Roman. Selvvalgte, skjønnlitterære bøker, ulike tekster knyttet til arbeidet med litteraturhistorie, og et utvalg tekster av forfattere aktuelle for deres alderstrinn
- Litteraturhistorie. Romantikken, det nasjonale gjennombrudd og gryende realisme
- Språkhistorie, med vekt på språkstriden -Ivar Aasen og Knut Knudsen
- Kontinuerlig repetisjon av grammatikk og ortografi
- Sidemål: Grammatikk og rettskriving
- Digital tekstbehandling
- Sjangerlære med fokus på kåseri, essay og argumenterende tekster. Repetisjon av fagartikkel

Metode

- Kontinuerlig lesetrening gjennom hele året, både stille- og høytlesing, for å øke leselyst, lesehastighet og leseforståelse
- Fra stikkord til tekst
- Analyse av dikt, noveller og minst en roman
- Se et ungdomsteaterstykk på Trøndelag teater. Individuell, skriftlig tolkning av dette i etterkant
- Resitering og sang
- Innøving og fremførelse av et skuespill
- Felles undervisning og individuell skriftlig, muntlig og kunstnerisk bearbeidelse av fagstoffet, eksempelvis gjennom arbeidsboken eller i arbeide med presentasjoner
- Gruppearbeid og fremlegg
- Respons og bearbeidning av skrevet tekst
- Diskusjoner, samtaler, drøfting

Vurdering

- Skriftlig, muntlig og kreativ deltagelse og konsentrasjon i timene vurderes kontinuerlig
- Arbeidsboken; at den er fullstendig og reflekterer forståelse for det vi har gjennomgått
- Evne til samarbeid under par- og gruppearbeid
- Innleverte tekster og evnen til å forbedre en tekst, både grammatikalsk, ortografisk og innholdsmessig, etter respons
- Tydelighet og innlevelse under presentasjoner og fremlegg
- Evne til å forbedre sin uttale, leseflyt og innlevelse under arbeide med høytlesing
- Skuespill: Evne til å tolke en dramatisk tekst og formidle denne på en uttrykksfull måte. Tørre å utfordre seg selv til å prøve ut ulike måter å uttrykke seg scenisk på, via for eksempel improvisasjon, eller ulikt arbeide med rekvisita, rom eller kroppen som instrument. Evne til samarbeid, og til å ta til seg regi, og til å lære seg tekst utenat og formidle denne på en tydelig måte

Fagnavn

Kunst og håndverk

Lærer

Kari Kirkholt

Uketimer/periodeuker

2 uketimer

Kompetansemål

- Symaskinarbeid, håndsøm og stofftrykk
- Samisk håndverk
- Uthuling i tørt trevirke, spillet Kalaha
- Spikke en bruksgjenstand i ferskt tre.
- I forbindelse med perioden «Den industrielle revolusjon» : Lage kobberøse med smidd skaft. (Det er mulig denne oppgaven må gå ut grunnet manglende smed.)
- Designe, konstruere og gjennomføre en bruksgjenstand

Faglig innhold

- Elevene skal kunne kjenne til typiske vanskeligheter som må overvinnes når man vil utføre hensiktsmessige og vakre gjenstander i ulike materialer. De skal arbeide i grunnleggende teknikker med mange ulike materialer. Et mål er å kunne utarbeide og gjennomføre et arbeid fra planlegging til ferdigstilling, også der det kreves nøyaktige mål.
- Elevene skal arbeide i myke og harde tresorter. Kjenne til deres egenart og motstand i forhold til redskaper.
- Elevene skal kjenne samiske og andre kulturers håndverkstradisjoner og kunne anvende teknikker og materialer fra denne tradisjonen.
- Elevene skal beherske symaskin og andre hjelpemidler for å fremstille plagg eller bruksgjenstander, blant annet ut fra egen formgivning.

Metode

Elevene vil under veiledning arbeide selvstendig med hvert sitt prosjekt, og klassen vil få opplæring og demonstrert bruken av de forskjellige verktøyene og materialene.

Vurdering

God planlegging, evnen til å ta til seg veiledning underveis i prosessen og hvilke valg eleven har gjort mot det ferdige produktet blir viktig. Hvor selvstendig eleven arbeider og utnyttelse av tiden vi har til rådighet, vil også bli vurdert.

Fagnavn

IKT

Lærer

Ann-Helen Jenssen

Uketimer/periodeuker

1 periodeuke

Kompetansemål

- Kjenne til datamaskinens historie og samfunnsmessige betydning
- Bruke regneark knyttet til ulike praktiske gjøremål

Kommer inn under arbeide med skriftlige besvarelser, presentasjoner og fremlegg i andre fag:

- Presentere et emne ved hjelp av digitale verktøy
- Forfatte egne oppgaver på data både med bilde og tekst
- Strukturere egne tekster på selvstendig vis og beherske tekststiler

Faglig innhold

- Datamaskinen. Historikk, betydning, konsekvenser
- Arbeide med regneark
- Tekstbehandling; skriving, lagring, opprette mapper, sende vedlegg med e-post

Metode

Felles undervisning, veiledning og egenarbeid

Vurdering

Skriftlig og muntlig deltagelse og konsentrasjon

Fagnavn

Eurytmi

Lærer

Loreta Matorkiene

Uketimer/periodeuker

2 uketimer

Kompetansemål**Elevene skal kunne:**

- utføre eurytmi form bygget på elementer som bass-diskant, motivinndeling, spørsmål-svar.
- gi enkle prosatekster og dikt et eurytmisk uttrykk.
- utføre konsentrasjons og koordinasjons øvelser ved bruk av hender og føtter og i hurtig tempo med sikkerhet.
- bruke lærte elementene både med språk og med musikk.
- utføre alle stav øvelser med sikkerhet.
- lage sine egne eurytmi form i tilknytning til valgte musikk stykker eller dikt.
- kjenne forskjell mellom de viktigste fire elementer og dens karakteristiske bevegelser: jord, luft, ild og vann. (som i 4 klasse, men på høyere nivå)
- delta i eurytmisk framvisning av utvalgte eurytmi stykker for et publikum

Faglig innhold

- Begynnelses vers med tilsvarende eurytmi form, vokal og konsonant bevegelser og dynamikk.
- Tredelt gang på ring: fremover, bakover, til høyre og til venstre med indre og ytre vekt og med stav på hode.
- Eurytmi elementer: rette, bue og ring med musikk i kanon.
- Konsentrasjons øvelse i kors med musikk og med tempo og dynamikk
- Vals av F.Chopin med eurytmi form, melodi intervaller og ton bevegelse
- Stav komposisjon med musikk av J.S. Bach «Toccatina».
- Trinn og melodi intervaller øves videre.
- Dur og moll og dissonans med forskjellige musikk stykker øves grundig.

Metode

- Arbeide alle sammen og i små grupper.
- Arbeide to og to og lage sine egne øvelser, egne koreografier og bevegelser. Viser til hverandre å diskutere om de
- Utføre alle bevegelsene på ring, forskjellige eurytmi form eller stående på plass.
- Tegne og skrive form og tekst i eurytmi bøkene.

Vurdering

- Muntlig vurdering etter fremførelse av lærte stoff.
- Eurytmi fremføring på skolen til andre elever.
- Samtaler og selvvurderinger.
- Skriftlig vurdering på slutt av året.

Fagnavn

Matematikk

Lærer

Martin Lisa

Uketimer/periodeuker

2 uketimer / 6 periodeuker

Kompetansemål

- bruke faktorer, potenser, kvadratrøtter og primtall i beregninger
- behandle og faktorisere enkle algebraiske uttrykk, og regne med formler, parenteser og brøkuttrykk med ett ledd eller enkle polynomer i nevneren
- løse likninger og ulikheter av første grad
- bruke proporsjoner og utføre beregninger i praktiske situasjoner som krever forståelse for proporsjonalitetstenkning
- analysere, også digitalt, egenskaper ved to- og tredimensjonale figurer og bruke dem i sammenheng med konstruksjoner og beregninger
- bruke formlikhet, kongruens og Pythagoras' læresetning i beregning av ukjente størrelser
- bruke koordinater til å avbilde figurer og finne egenskaper ved enkle geometriske former,
- gjøre overslag over og beregne lengde, omkrets, vinkel, areal, overflate, samt bruke og endre målestokk
- gjøre beregninger med vei, fart, tid, masse, volum og tetthet
- gjennomføre undersøkelser og bruke databaser til å søke etter og analysere statistiske data og vise kildekritikk
- ordne og gruppere data, finne og drøfte median, typetall, gjennomsnitt og variasjonsbredde, og presentere data med og uten digitale verktøy

Faglig innhold

- Øves videre: regning med brøk, desimaltall, algebra.
- Tallforståelse: Potenser, kvadrattall, kvadratrot og kubikkrot.
- Algebra: faktorisering av parentesuttrykk, kvadratsetningene, forkortning, potensuttrykk i brøk, parentes delt på parentes.
- Ligninger: ligninger med brøk, uoppstilte ligninger.
- Praktisk regning: Fart, tid, handel. Flateinnhold og volum: areal, omkrets, volum og tetthet romlegemer, Pytagoras.
- Geometri: analytisk geometri, platonske legemer, geometriske steder.
- Statistikk: datainnsamling og diagrammer

Metode

Variasjon mellom gruppearbeid, individuelt arbeid og argumentasjon i plenum. Bruk av datamaskin og kalkulator. Gruppearbeid og plenumsdiskusjon skal gi øvelse i å sette ord på en matematisk påstand eller hypotese.

Vurdering

Det blir gitt ukeoppgaver og kontinuerlige tilbakemeldinger i timene. Prøver, hovedfagsbøker, oppgavearbeid og muntlig aktivitet i timene blir også vurdert kontinuerlig.

Fagnavn

Fysikk

Lærer

Martin Lisa

Uketimer/periodeuker

3 periodeuker

Kompetansemål**Hydro- og aerodynamikk**

- Kjenne til trykkprinsipper og oppdrift i vann og luft, Arkimedes lov
- Kjenne til kommuniserende rør, hydrauliske systemer, ulike prinsipper for pumper
- Beskrive de viktigste bevegelses- og formdannelsesprinsipper i luft og vann
- Kjenne til sammenhengskrefter, overflatespenning, kapillarrør

Varmelære

- Forstå hvordan varmelærens og mekanikkens lover kommer til anvendelse i dampmaskinen og i ulike typer forbrenningsmotor

Optikk

- Kjenne til lovene for lysets forhold til speil og linser
- Forstå prinsippene for kamera, kikkert og mikroskop

Generelle kompetansemål

- Øve systematisk iaktakelse av naturfenomener og eksperimenter og bygge opp gode rutiner med hensyn til beskrivelser, loggføring o.l.
- Øve en begynnende vitenskapelig metode i den tankemessige bearbeidelse av observasjonene
- Øve faglig samtale og diskusjon med henblikk på begrepsdannelse og konklusjoner

Faglig innhold

Væsker. Vanntrykk. Oppdrift. Tetthet. Overflatespenning. Lufttrykk. Temperatur og trykk. Lysutbredelse. Farger.

Metode

Undervisningen bygger så langt det er mulig på en fenomenologisk metode. Det innebærer at de enkelte fysikalske kjensgjerninger presenteres for elevene i en systematisk oppbygging i form av fenomener. Disse vil stort sett være gitt gjennom demonstrasjonseksperimenter, men også ved beskrivelse av ulike naturfenomener. Den fenomenologiske metode består i å presentere fenomener innenfor et område på en systematisk måte som leder hen mot den begrepsmessige lovmessighet. Den fenomenologiske metode står i skarp kontrast til metoder som baserer seg på modelltenkning.

Vurdering

Elevene blir kontinuerlig vurdert på det muntlige og skriftlige arbeid. Avslutningsvis gis en kort prøve.

Fagnavn

Kjemi

Lærer

Martin Lisa

Uketimer/periodeuker

3 periodeuker

Kompetansemål

- kjenne hovedgruppene av næringsstoffer, deres karakteristiske egenskaper og deres betydning for ernæringsprosessene hos mennesket
- opparbeide en systematisk og eksakt iakttagelsesevne
- beskrive ulike kjemiske prosesser og trekke slutninger av forsøk
- forstå betingelsene for og kunne gjennomføre enkle forsøk på en bevisst og sikker måte
- samtale om forholdet mellom fagets erfaringsmessige og teoretiske aspekter på et grunnleggende nivå

Faglig innhold**Næringsstoffenes kjemi, organisk kjemi**

- Sukker: Forholdet til vann og varme; Sukkerdannelsen i planten; ulike sukkerarter; Forholdet mellom luft, lys og vann; fotosyntesen; Fehlings væske som reagens
- Stivelse: Mel av korn og potet; Stivelsens forhold til vann og varme; Stivelse i planten; Cellulose – stivelse – sukker
- Fett og olje: Kilder til vegetabilsk og animalsk fett; Oljer fra ulike planter; lukt, konsistens, forhold til ild og vann. Utvinning gjennom kaldpressing, varmepressing og ekstraksjon. Framstilling av såpe
- Protein: Eggehvite; substansens forhold til vann, luft og varme. Brenne proteinrike substanser; nitrogen. Melk

Metode

Undervisningen bygger så langt det er mulig på en fenomenologisk metode. Det innebærer at de enkelte fysikalske kjensgjerninger presenteres for elevene i en systematisk oppbygging i form av fenomener. Disse vil stort sett være gitt gjennom demonstrasjonseksperimenter, men også ved beskrivelse av ulike naturfenomener. Den fenomenologiske metode består i å presentere fenomener innenfor et område på en systematisk måte som leder hen mot den begrepsmessige lovmessighet. Den fenomenologiske metode står i skarp kontrast til metoder som baserer seg på modelltenkning.

Vurdering

Hovedfagsbøker og muntlig aktivitet i timene blir vurdert kontinuerlig. Perioden avsluttes med en prøve eller muntlig fremføring.